

УДК 930.2:355.01:929.Ленін
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.32.14>

«ДИТЯЧА ХВОРОБА «ЛІВИЗНИ» В КОМУНІЗМІ» ЯК ІНСТРУКЦІЯ З ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Марина Кучерук

*Одеський національний політехнічний університет,
гуманітарний факультет, кафедра історії та етнографії України
пр. Шевченка, 1, 65044, м. Одеса, Україна*

Книгу «Дитяча хвороба «лівизни» в комунізмі» В. Ленін написав до II конгресу Комінтерну. Мета книги – навчити здійснювати політичне керівництво правильно, насамперед – завоювати прихильність широкого загалу. Книга застерігала молоді комуністичні партії Європи та Америки від догми і самоізоляції. В. Ленін особисто надавав величезне значення Жовтневому перевороту не лише тому, що він став ідейним натхненням «лівих» рухів за кордоном, а й тому, що в ньому виявилися закономірності революційних переворотів, притаманні всім країнам. Звідси В. Ленін дійшов висновку, що стратегія і тактика більшовиків мають всесвітнє значення.

У «Дитячій хворобі «лівизни» в комунізмі» В. Ленін виклав у цілісному вигляді науку про закони і принципи керівництва партії у боротьбі за владу, підготовку і проведення революцій, визначив основу політичної і тактичної діяльності комуністичних партій. За радянських часів книга вважалася «важливим творчим внеском у скарбницю марксистсько-ленінської теорії», оскільки розроблені в ній ідеї «озброювали марксистсько-ленінські партії у боротьбі за мир, демократію і соціалізм».

У книзі В. Ленін називає три складники успіху більшовиків, на які мали опиратися марксистські партії за кордоном: абсолютна централізація і сувора дисципліна, партійна ідеологія, якої необхідно твердо дотримуватися, пропаганда і агітація (працювати там, де «с маса»). Володимир Ленін також навчав своїх послідовників застосовувати марксизм творчо, адаптувати його до реалій і насущних потреб. Також він переконував, що для перемоги марксистки мають застосовувати усі засоби боротьби, завжди бути готовими замінити одну форму іншою, коли цього вимагатимуть обставини.

Після розпаду Радянського Союзу доцільність застосування марксистсько-ленінської теорії була піддана сумніву. Офіційно ленінську теорію відкинули. Необхідність переглянути стратегію і тактику В. Леніна виникла з початком українсько-російської війни, яку фахівці визначили як «гібридна». Тактика ведення сучасної гібридної війни подібна до ленінської, тому ми не можемо виключати ймовірність переосмислення ленінської методології і адаптації ленінської стратегії до сучасних умов з боку розробників стратегії ведення «гібридної» війни. Вивчення творчого доробку В. Леніна вважаю необхідним для вироблення ефективних відповідей на гібридні загрози.

Ключові слова: В. Ленін, «гібридна війна», ідеологія, організація, пропаганда, агітація, партійні кадри.

Протей – у давньогрецькій міфології морське божество, старець, який мав дар передбачення, але відповідав на запитання лише тоді, коли людина зуміє його схопити [10]. Він перетворювався спочатку на лева, потім – на пантеру, змію, бика, кабана, птаха, мавпу, потім – на вогонь, воду, дерево. Його потрібно було міцно тримати і не відпускати, доки Протей не набуде свого власного вигляду – змороженого дідуся. Лише так він давав відповіді на усі запитання.

Образ Протея спадає на думку при згадці про «гібридні» війни – явище відносно нове в історії людства. Чому відносно? В дійсності «гібридна» війна не є винаходом сьогодення. Маніпуляції масовою свідомістю, психологічний тиск, підкуп, шантаж, викори-

стання протестних настроїв населення і кримінальних груп для дестабілізація, біологічна зброя, поширення пліток, використання релігії, ідеології як прикриття агресії, шпигуни, диверсії сягають ще часів Олександра Македонського чи навіть раніше. Проте відмінність між війнами у минулому і сучасною «гібридною» війною полягає в акцентах. Якщо раніше всі ці засоби використовувалися як другорядні, а пріоритет надавався війську, то нині, як влучно висловився український політолог Є. Магда, Росія у протистоянні з Україною вперше в історії піднесла «гібридну» війну до абсолюту.

Терміну «гібридна війна» не більше 20 років, але людство стикалося із таким типом війни неодноразово. І В. Ленін, і більшовики – лише епізод в історії людства, їх досвід навряд чи можна назвати унікальним з огляду подій всесвітньої історії. Розроблена В. Леніном і втілена у життя ним та його однодумцями і послідовниками методологія завоювання і утримання влади становить систему, детально і прискіпливо продуману, чітко структуровану і бездоганно втілену у життя, яка варта не одного дослідження. Навіть нині ми можемо знайти багато прикладів використання ленінських методів, хоча й дещо видозмінених і модернізованих відповідно до сучасних реалій.

Постать В. Леніна відносять до найвпливовіших у світовій історії. Як людина, яка переломила хід подій, стала причиною зникнення однієї із найбільших імперій світу, творцем другої імперії, роль В. Леніна оцінюється неоднозначно. Особистість В. Леніна викликає інтерес, хоча й несумірний із кількістю досліджень, притаманних для радянської доби. С. Кульчицький зазначає, що без Леніна більшовики залишилися б однією із фракцій російської соціал-демократії, а не перетворилися б на комуністів [5, с. 101–102].

В.Ф. Солдатенко вказує на ворожість В. Леніна до українських демократів [12, с. 135]. С. Величенко постать В. Леніна різко засуджує [2, с. 204–205]. Російські історики В. Логінов і С. Кара-Мурза зазначають про позитивну роль В. Леніна для Росії [8; 4]. Іноземні дослідники М.Е. Голдман [14, с. 12], М. Малія [16, с. 3], Ш. Барер [13, с. 1116] виявляють до В. Леніна інтерес, але здебільшого ставляться до його постаті нейтрально. В історіографії простежується тенденція десакаралізації особистості В. Леніна.

У 2017 році у видавництві «Фоліо» вийшла у світ колективна монографія «Світова гібридна війна: український фронт», у якій вперше у вітчизняній і світовій науках було детально досліджено явище світової «гібридної» війни у перспективі російської агресії проти України. У 2014 році Росія анексувала Крим і окупувала частину Луганської і Донецької областей. Директор Національного інституту стратегічних досліджень В. Горбулін зазначає, що наш досвід не просто заслуговує пильного вивчення, він єдиний з погляду оцінки загроз, із яким світові доведеться мати справу найближчим часом. І додає, що «гібридна» війна не почалася і не закінчиться Україною. Вона тільки починається [3].

Нині людство стоїть перед викликом «гібридних» воєн [11, с. 7]. Світ перебуває у вибуховому стані, військовий конфлікт може спалахнути будь-де. Це – об'єктивна реальність, хоча ми б і закликали до миру. Мантру про примирення, всепрощення і взаєморозуміння ми чуємо майже щодня, вона виходить із вуст людей різних політичних поглядів і рівних соціальних статусів, неважливо, наскільки щиро чи ні, чи усвідомлюють ці люди реальні ризики. Але тут є одне «але». Боюся, що «гібридна» війна буде мати своє продовження, вона стала об'єктивною реальністю, й ніхто нікого не буде запитувати про побажання і сподівання.

Точкою відліку для формування нового, «гібридного» світоустрою стала агресія Росії проти України. Авторка статті далека від думки, що війна на українській території стала причиною виникнення «гібридної» війни як такої. «Гібридна» війна – це радше наслідок процесів глобального масштабу, формування нового, «гібридного» світоустрою.

Військова агресія проти України, яка розпочалася у 2014 році, стала найяскравішим прикладом війни сучасності, але не причиною виникнення самої «гібридної» війни (або неконвенційної війни, як прийнято вживати цей термін на Заході).

Перед науковцями постало завдання відреагувати на виклик, описати його, не заперечуючи, а приймаючи реальність такою, як вона є. Про це стверджує В. Горбулін [11, с. 15–16]. Як сараєвське вбивство вивільнило стиснуту пружину глибоких суперечностей і складних процесів, що призвели до Першої світової війни, так і анексія Криму Росією та її дії на Донбасі стали таким же триггером для початку нової світової «гібридної» війни.

Параметри цієї «гібридної» війни є відображенням нового «гібридного світу»: кон'юнктурна надумана причина початку війни, брехня під час її розгортання, майже повне моральне розкладання й деградація жителів країни-агресора, посилені постійним членством у Раді Безпеки ООН дії агресора в рамках формального міжнародного права, створення масованої інформаційної підтримки своїх дій, використання методів «активних заходів» у небачених досі масштабах [11, с. 7–8].

В. Горбулін стверджує, що спрощено геополітична мета Росії при розв'язуванні глобального «гібридного» конфлікту полягає у тому, щоб методами «гібридної» війни зруйнувати існуючий світопорядок, відновити світопорядок часів «холодної війни» і в ньому посісти звичне місце. Однак проблема полягає у тому, що це буде новий глобальний світо(без) порядок, який не матиме нічого спільного із тим, що прагне повернути Росія. Світо(без) порядок із новою розстановкою країн і новими «гібридними» війнами, із «гібридними» рішеннями у проблемних ситуаціях і «гібридним» міжнародним правом. У цьому вбачається загроза і для самої Росії [11, с. 9].

Для перемоги у «гібридній» війні потрібно активніше осмислювати новий підхід і нову реальність, рішуче відмовитися від звичних і типових рішень у всіх сферах – зовнішньополітичній, військовій, економічній, інформаційній. В. Горбулін вказує на головний стратегічний виклик – не лише знайти тактично успішні відповіді на «гібридну» агресію, а й зрозуміти цей новий «гібридний» світ, його закони і закономірності (які нині здаються хаосом), скористатися цими знаннями [11, с. 11].

Є. Магда визначає «гібридну» війну як «прагнення однієї держави нав'язати іншій свою політичну волю шляхом комплексу заходів політичного, економічного, інформаційного характеру без оголошення війни відповідно до норм міжнародного права» [9, с. 4]. «Гібридну» війну можна охарактеризувати як сукупність заздалегідь підготовлених і оперативно реалізованих дій військового, дипломатичного, економічного, інформаційного характеру, спрямованих на досягнення стратегічних цілей. Її ключове значення полягає у підпорядкуванні інтересів однієї держави іншій в умовах формального збереження політичного устрою країни [9, с. 4].

Термін «гібридна війна» ввів Ф. Гоффман (F.G. Hoffman). Він вказує [що особливо приємно для істориків, як часто нам закидають марність гуманітарних знань в епоху суцільної комп'ютеризації!] на особливу цінність знання історії, а особливо «видатного і завжди актуального знавця конфлікту, випадку і людської натури – Фукідіда, актуального як ніколи» [15].

Говорячи про «гібридну» війну, фахівець зазначає, що найліпшим терміном для характеристики сучасної війни є «збіжність» (convergence). Конвергенція включає в себе поєднання фізичного і психологічного впливів, кінетичної і некінетичної зброї, військових і невійськових, мілітарної сили і спільноти, держави і недержавних акторів [15]. Гібридні загрози включають у себе всю низку засобів ведення війни включно із традиційними засо-

бами, іррегулярними формуваннями, терористичними актами й використанням кримінальних елементів. У такому вигляді війни невійськові засоби ведення війн набувають такої ж ваги, як і власне воєнні дії [15].

Б. Парахонський також зазначає, що історичний досвід є досить вагомим чинником ведення «гібридних» війн сучасності. Такий тип має свою передісторію і веде початок від традицій більшовицької практики зовнішньої політики. Привабливі гасла, інформаційні операції, проросійські орієнтації населення вже тоді становили комплекс знарядь підривної діяльності, спрямованої на дестабілізацію і хаос, знищення національних урядів нових держав. Штучно створювані альтернативні уряди терміново закликали до вторгнення російські червоні війська [11, с. 59].

Отже, немає нічого нового під сонцем. Так колись сказав мудрий цар Соломон. В. Ленін залишив по собі значний ідейно-теоретичний спадок, в тому числі і у царині військової справи. Він приділяв багато уваги й часу вивченню і розробці проблем війни і миру, військової справи. Радянський військовий та історик М. Азовцев пише, що В. Ленін поєднав цілі політичні і військові; революційну теорію із практикою «класової боротьби трудящих» [із політичною діяльністю], революційний розмах із діловитістю, із кропіткою організаційною і виховною роботою. Військова діяльність В. Леніна невід'ємна від усієї його політичної, партійної і державної роботи. Якщо прибрати ідеологічні штампи, ми побачимо, що радянський учений характеризує поняття, які по суті відповідають концепції «гібридної» війни, хоча дослідник і послуговується іншою термінологією.

М. Азовцев виділяє основні ленінські риси керівництва «революційною і озброєною боротьбою мас» [1, с. 3–21]. Перше, на що вказує М. Азовцев, це вміння виділяти головне і зосереджувати на ньому основну увагу партії. Створення «партії нового типу» визнається як історична заслуга. У постанові Центрального Комітету партії «Про політику військового відомства», прийнятій у грудні 1918 року, було чітко сформульовано основний принцип партійного керівництва військовим будівництвом. Політика військового відомства має ґрунтуватися на точному виконанні загальних директив, які давала партія, і під його безпосереднім контролем.

В. Ленін і ЦК партії рішуче припиняли всілякі намагання послабити партійний вплив і керівництво у роботі всіх флангів армії і флоту. В. Ленін розробив основні принципи партійно-політичної роботи у Червоній Армії. Він вчив, що головним завданням «ідеологічної діяльності є виховання радянських воїнів у дусі безмежної відданості справі комунізму, соціалістичній Батьківщині, в дусі братерської дружби між народами нашої країни, пролетарського інтернаціоналізму, постійної пильності і високої свідомої дисципліни».

Вирішальну роль у війні В. Ленін відводив народним масам. Він писав, що нині [початок ХХ ст.] війни ведуться народами і вимагають високоякісного людського матеріалу. В. Ленін сформулював важливе положення про роль морального фактору у війні. Він писав, що перемога зумовлюється станом духу людей. На ІХ з'їзді зазначив, що рішучість більшовиків, їх непохитність у здійсненні лозунгу «ми скоріше загинемо, ніж здамося», стали вирішальним фактором їх перемоги. В. Ленін вимагав ставитися до війни як до мистецтва, яке має свої специфічні закони, принципи і правила. Глибоке знання цих законів і вміння їх застосувати він вважав найважливішою умовою перемоги у війні.

В. Ленін учив, що необхідно оволодіти всіма формами війни, навчитися із максимальною швидкістю доповнювати одну форму іншою, постійно слідкувати за виникненням нових засобів і розроблювати інші. Він надавав пріоритет наступальним діям. У вирішальний момент і у вирішальному пункті необхідно мати величезну перевагу над силами суперника. Вибрати головний напрям удару і діяти негайно. Важливою умовою перемож-

ного наступу є всеохоплюючий розвиток потенційного успіху. Гегемонія у війні належить тому, хто бореться найенергійніше за всіх, хто користується будь-яким приводом для нанесення удару ворогу. Наступати швидко, рішуче, не збивати ворожі війська, а оточувати і знищувати їх.

Оборона має бути активною і спрямованою на підготовку рішучого наступу. Мистецтво ведення війни полягає у розумному поєднанні всіх засобів і форм озброєної боротьби і стратегічної обстановки. Фактор раптовості відіграє важливу роль як у наступальних, так і в оборонних діях. Потрібно вміло викривати і використовувати протиріччя в таборі суперника, слабкі сторони його стратегії, неухильно слідкувати за втіленням у життя наказів. Невміння контролювати виконання наказів – загибель у військовій справі, наголошував В. Ленін.

Очолоюючи Центральний Комітет партії, будучи головою Ради Народних Комісарів і Селянської оборони, В. Ленін фактично здійснював керівництво у громадянській війні. Він постійно стежив за ситуацією на фронтах, бойовими діями Червоної Армії, добивався від Революційної Ради республіки, революційних рад фронтів і армій високого рівня керування військами, чіткої взаємодії родів військ, доброї організаторської роботи, суворої дисципліни і належного контролю за виконанням директив партії і наказів військового відомства [1, с. 3–21].

Додам до зазначеного вище ще дві риси ленінського керівництва, які М. Азоцев не зазначає, але, на мою думку, вони мають надважливе значення. Перше – надзвичайна гнучкість тактики. В. Ленін узяв на озброєння слова К. Лібкнехта: «Якщо обставини зміняться за 24 години, то треба і тактику змінити за 24 години». В. Ленін дотримувався цього принципу незмінно. В. Ленін був готовий піти на будь-які жертви заради досягнення перемоги більшовиків. Червоний терор – це та тема, яку ми не можемо оминати. В. Ленін у доповіді на IX з'їзді РКП(б) визнав, що перемога більшовиків коштувала мільйонів жертв, і додав, що ці жертви були необхідні:

«... тільки завдяки тому, що партія була на сторожі, що партія була якнайсуворіше дисциплінована, через те, що авторитет партії об'єднував усі відомства і установи, на заклик, що його дав ЦК як один ішли десятки, сотні, тисячі і кінець кінцем мільйони, тільки через те на користь «всесвітньої» нечувані жертви були принесені, – тільки через це чудо, яке сталося, могло статися» [7, с. 230].

Поколінням радянських людей і прихильникам комунізму по всьому світу добре відомі праці В. Леніна «Що таке «друзі народу» і як вони воюють проти соціал-демократів?», «Розвиток капіталізму в Росії», «Що робити?», «Крок вперед, два кроки назад», «Дві тактики соціал-демократії у демократичній революції», «Матеріалізм і емпіріокритицизм», «Імперіалізм як вища стадія капіталізму», «Держава і революція», «Чергові задачі радянської влади», «Пролетарська революція і ренегат Каутський», «Дитяча хвороба «лівизни» в комунізмі», «Про продовольчий податок», «Про кооперацію» і ще низка статей, написаних для газет «Іскра», «Вперед», «Пролетаря», «Соціал-Демократ», «Правда». Їх читали, навіть конспектували. Потім про них забули, але нині твори В. Леніна містять у собі актуальну інформацію.

Книга «Дитяча хвороба «лівизни» в комунізмі» була написана В. Леніним до відкриття II конгресу Комуністичного Інтернаціоналу, який відбувся влітку 1920 року. Мета її написання – допомогти «братнім партіям» віднайти правильний шлях революційної боротьби, дати рецепт приходу до влади комуністам в інших країнах. У книзі В. Ленін дав власне пояснення, як він розуміє диктатуру пролетаріату – це «наполеглива боротьба, кривава і безкровна, насильствена і мирна, воєнна і господарська [напевне, В. Ленін мав

на увазі економічну боротьбу – авт.], педагогічна і адміністраторська» [6, с. 26]. Іншими словами, Ленін вчив закордонних «товаришів», як правильно завойовувати симпатії загалу і приходити до влади.

У мистецтві завоювання влади В. Ленін виділяє три чинники, які необхідно брати до уваги, коли потрібно визначити обставини, що склалися на політичній арені, якщо партія прагне перемоги: організація, ідеологія, пропаганда і агітація.

1. Партійна організація. Перше, на що вказував В. Ленін у своєму «посібнику», – це дисципліна.

«Повторюю, досвід переможної диктатури пролетаріату в Росії показав наочно тим, хто не вмів думати або кому не доводилося міркувати про це питання, що безумовна централізація і найсуворіша дисципліна пролетаріату є однією з основних умов для перемоги над буржуазією» [6, с. 57].

«Напевно, тепер уже майже кожен бачить, що більшовики не протрималися б при владі не те що 2½ року, а й 2½ місяця без найсуворішої, справді залізної дисципліни в нашій партії, без найбільш повної і беззавітної підтримки її всією масою робітничого класу, тобто всім, що є у ньому мислячого, чесного, самовідданого, впливового, здатного вести за собою або захоплювати відсталі верстви» [6, с. 5].

2) Ідеологія. В. Ленін говорив, що спочатку потрібно переконати, а потім вже примусити. Ми можемо переконатися, що марксизм-ленінізм виходить за рамки суто філософських учень або теоретичних конструкцій науки, він стає ще й моральним мірилом, спонуканням до дій і основою світогляду людини, яка стала його адептом. На відміну від лібералізму, якому, за висловом Л. фон Мізеса, діла немає до людської душі, чому лібералізм став певним маніфестом людей, які насамперед прагнуть свободи. Про марксизм-ленінізм ми так не скажемо. Якщо для демократії ідеологія – це власне переконання людини, то для «лівих» партій ідеологія – це зброя.

«Насамперед постає питання: чим держиться дисципліна революційної партії пролетаріату? чим вона перевіряється? По-перше, свідомістю пролетарського авангарду і його відданістю революції, його витримкою, самопожертвою, героїзмом. По-друге, його вмінням зв'язатися, зблизитися, до певної міри, коли хочете, злитися, із найширшою масою трудящих, насамперед пролетарською, але і з непролетарською трудящою масою. По-третє, правильністю політичного керівництва, здійснюваного цим авангардом, правильністю його політичної стратегії і тактики за умови, що найширші маси власним досвідом переконалися у цій правильності. Без цих умов дисципліна у революційній партії, дійсно здатній бути партією передового класу, який має повалити буржуазію і перетворити все суспільство, нездійсненна. Без цих умов спроби створити дисципліну неминуче перетворюються у пустишку, у фразу, у кривляння. Ці умови не можуть виникнути відразу. Вони виробляються лише довгою працею, тяжким досвідом; їх вироблення полегшується правильною революційною теорією, яка не є догмою, а остаточно складається лише в тісному зв'язку із практикою дійсно масового, дійсно революційного руху» [6, с. 6–7].

3) Пропаганда та агітація. Завдяки своєму «шостому чуттю» В. Леніну вдалося вловити Zeitgeist XX століття – роль мас в історії. Якщо раніше політика і війна були справою небагатьох, вузького кола обраних, то із початком Першої світової війни величезна кількість людей була втягнута у політику, навіть більше – рішення широкого загалу стало визначальним. Тому третім фактором досягнення успіху більшовиків В. Ленін визначає пропаганду і агітацію.

«Щоб уміти допомогти «масі» і завойовувати симпатії, співчуття, підтримку «маси», потрібно не боятися труднощів, причіпок, підніжок, образ, переслідувань з боку «вож-

дів» (які, будучи опортуністами і соціал-шовіністами, здебільшого прямо або посередньо пов'язані у буржуазією і поліцією) і обов'язково працювати там, де є маса» [6, с. 34].

Для В. Леніна характерне навіть «гібридне» мислення. Він часто висловлювався метафорами, в нього були розмиті кордони між військовими і невійськовими засобами боротьби; в більшовицькій ідеології культура, віра, партійна організація, військові питання, економіка настільки тісно переплетені, що між ними фактично немає меж, одне переходить в інше.

Цей тип мислення перейняли й послідовники В. Леніна. Наприклад, у підручниках із історії КПРС часто зустрічаються визначення: «перегрупування сил для наступу на капіталістичні елементи», «наступ соціалізму по всьому фронту», «битва за хліб», «радянські люди трудилися на мирному фронті соціалістичного будівництва», «боротьба партії за технічне переозброєння народного господарства», «героїчний труд радянських людей», «організуючи маси на відновлення і подальший розвиток народного господарства, партія ясно вказувала велику мету боротьби – побудова комунізму», «партія очолила похід вчених, інженерів, новаторів, які шукали нових шляхів у науці і техніці, організувала запровадження технічних досягнень у виробництво», «боротьба за виконання рішень ЦК», «боездатність партійних організацій», «наступ на ідеологічному фронті», «почався героїчний рух мас за найшвидше перетворення рішень з'їзду в життя», «на селі йшла напружена боротьба за збільшення виробництва хліба та інших сільськогосподарських продуктів». В. Ленін захопив не тільки одну країну – він захопив у полон душі цілих поколінь людей.

В. Ленін говорив, що для захоплення влади робітничий клас має оволодіти всіма формами боротьби:

«Звідси випливають два дуже важливі практичні висновки: перший, що революційний клас для здійснення свого завдання повинен вміти оволодіти усіма без найменшого винятку формами або сторонами суспільної діяльності (добробляючи після завоювання політичної влади, іноді з великим ризиком і величезною небезпекою те, що він не доброблює до цього завоювання); другий, що революційний клас повинен бути готовим до найбільш швидкої і несподіваної зміни однієї форми іншою» [6, с. 76].

В. Ленін додає, що нерозумна і навіть злочинна поведінка тієї армії, яка не готується оволодіти всіма видами зброї, всіма засобами боротьби, які є чи можуть бути у неприємеля. Далі цитата, яка наочно демонструє всю сутність ленінської тактики і її наскрізну гібридність:

«Кожний погодиться, що нерозумна або навіть злочинна поведінка тієї армії, яка не готується оволодіти всіма видами зброї, всіма засобами і прийомами боротьби, які є або можуть бути у ворога. Але до політики це ще більше стосується, ніж до військової справи. У політиці ще менше можна знати наперед, який засіб боротьби буде при тих чи інших майбутніх умовах застосовним і вигідним для нас. Не володіючи всіма засобами боротьби, ми можемо зазнати величезної, іноді навіть вирішальної, поразки, якщо залежні від нашої волі зміни у становищі інших класів висунути на чергу дня таку форму діяльності, в якій ми особливо слабкі.

Володіючи всіма засобами боротьби, ми перемагаємо напевно, раз ми представляємо інтереси дійсно передового, дійсно революційного класу, навіть коли обставини не дозволяли нам пустити в хід зброю, найбільш для ворога небезпечну, зброю, яка найшвидше завдає смертельних ударів. Неосвічені революціонери часто думають, що легальні засоби боротьби опортуністичні, бо буржуазія на цьому поприщі особливо часто (найпаче у «мирні», не революційні часи) обманювала робітників; а нелегальні засоби боротьби революційні. Але це неправильно» [6, с. 76–77].

Книга містить не тільки теорію. В. Ленін дав і практичні поради. Комуністам в Англії, вважав він, потрібно неодмінно використовувати і парламентські вибори, і перипетії ірландської, колоніальної, всесвітньо-імперіалістичної політики британського уряду, всі інші галузі, сфери, сторони суспільного життя, у всіх працювати по-новому. Комуністи в Західній Європі і Америці мали навчитися створювати новий парламентаризм, для того, щоб їх партія мала можливість вільно розповсюджувати свої лозунги, розкидати і розносити листівки, об'їжджати і обходити квартири робітників, хатини сільських пролетарів, забиратися у найбільш простонародні шинки, втиратися до самих простонародних союзів, товариств, випадкових зібрань, знайомити народ із більшовизмом. Вони мали працювати над вирішенням практичних задач, все більше різноманітних, все більше пов'язаних зі всіма галузями суспільного життя, «все більше відвойовувати у буржуазії одну область за іншою» [6, с. 278–280].

Успішно застосувавши ці методи на Україні, В. Ленін вже добре знав, чому навчити своїх послідовників. Тому книгу В. Леніна ще зарано відправляти до архіву. Майже щодня ми можемо бачити, як ці поради втілюються у життя. Пропаганда і агітація актуальні й нині, хоча листівки вже ніхто не розкидає, але ними рясніє весь інтернет. Ці методи дієві, ми це теж можемо спостерігати. Ленінська методологія завоювання свідомості діє. Проте демократи не слабші за комуністів. Однакові методи успішно можуть застосувати й ті, хто «по інший бік барикад». Проаналізувавши книгу, можна зрозуміти, що потрібно Україні для успіху. Нічого нового, про ці речі ведеться багато розмов іще здавна, але далі розмов справа не йде.

1. Ідеологія. Цей термін вже встиг набути негативного сприйняття. Мова заходить про ідеологію здебільшого тоді, коли йдеться про держави тоталітарні або авторитарні. Звісно, певне логічне пояснення в цьому є. у минулому цей термін дискредитували більшовики, але не ідеологія для «промивання мозку» потрібна українській державі, а україноцентрична, людиноцентрична, державницька ідеологія, заснована на традиційних цінностях українського народу і на кращих демократичних надбаннях людства. Скажімо відверто: українське суспільство атомізоване, розбалансоване, позбавлене національної ідеї. Ми зазнавали невдач у Криму і на Сході України не тільки тому, що ворог був сильним, а й тому, що українські позиції були слабкі. Не тільки тому, що ворог мав, на що напасти, а й тому, що ми не мали, що захистити. Тому виховання національної ідеї у широких народних масах – це не пафосні заклики, а необхідність, зумовлена об'єктивними обставинами.

2. Пропаганда і агітація. Не можу сказати, що її немає, але зусиль у цій царині не досить. Нині ми маємо обмаль українських ЗМІ (тобто, україноцентричних), книговидаць, випуску фільмів і телепрограм, наукового-популярної літератури, у школах і нині працюють учителі, які Україну не люблять. Для перемоги необхідно, щоб державні програми із патріотичного виховання працювали не тільки «на папері» й у звітах, а у реальному житті.

3. Організація. Ще одне болюче питання. Поганий кадровий відбір як корозія роз'їдає українську державу. Можна скласти цілі списки ініціатив і реформ президентів і урядів України, які зазнали невдач тільки через те, що на місцях не вистачало кваліфікованих і добре вмотивованих кадрів. В. Ленін добре усвідомлював цінність гарних кадрів, знав, якої шкоди можуть завдати погано підготовлені або непатріотичні кадри чи кар'єристи. Усе своє життя В. Ленін вів боротьбу із опонентами й докладав заради цього багатьох зусиль. Негативний досвід нас навчив, що у кадровій політиці більшовики мали рацію.

В. Ленін готувався до перевороту 20-х років. Він думав про революцію день і ніч. Н. Крупська згадувала, що, перебуваючи у засланні, В. Ленін ночами обмірковував план революції. На основі марксистської філософії В. Ленін розробив власну, так званий

«марксизм-ленінізм». Він перетворив програму соціал-демократичної партії на світогляд, майже релігію. В. Ленін пішов настільки далеко, що створив власну мораль, яку розділяли його прихильники.

Дисципліна у партійній організації була настільки суворою, що ця партія більше була схожа на армію: жорсткий відбір, залізна дисципліна і навчання партійців. Потрібно віддати належне В. Леніну, він умів підбирати людей. Більшовики першого покоління – люди сильні, сміливі, вольові, здатні здійснити переворот. Керуючись настановою Ф. Енгельса, В. Ленін усвідомлював оточуючу дійсність, але не для того, щоб підкоритися реаліям.

В. Ленін ніколи не змінював поглядів і мету – він міняв тактику. Тому «військо» більшовиків виявилось сильнішим за опонентів, а перемога В. Леніна була закономірністю. В. Ленін – це зразок мислення і дій генерала у «гібридній» війні. Він не упускав жодної нагоди для використання ситуації у власних цілях – неважливо, з якого приводу, неважливо, на якому фронті «гібридної» війни – ідеологічному, політичному чи військовому. В. Ленін розробив універсальні методи ведення «гібридної» війни.

В. Ленін застосовував і обман, і хитрощі. До останнього моменту він приховував свої наміри щодо Жовтневого перевороту, використовував слабкі сторони своїх ворогів. Обіцяв селянам землю, щоб привернути маси на свою сторону, хоча від самого початку більшовики знали, кому буде належати державне майно. Закріпившись при владі, він знищив своїх колишніх союзників, коли вони стали конкурентами. Будемо відвертими: більшовизм не прижився б, не протримався б так довго, якщо б для його перемоги не було підготовано ґрунт. Для сучасних аналітиків важливо не тільки ганити більшовиків і їх аморальні дії, а й підкреслювати правильність їх методів. Варто зазначити не тільки те, в чому більшовики були неправі, а й те, у чому вони мали рацію. Варто вивчати не тільки помилки українських державних діячів, а й правильні дії більшовиків.

Ленінська «гібридна» війна – це наполеглива боротьба, кривава і безкровна, насильницька і мирна, військова і економічна, педагогічна і адміністративна. Спочатку переконати, а потім примусити. Так вчив В. Ленін. «Гібридна» війна – це брехня і гроші, багато грошей. Історія неодноразово нам це довела. У сучасній «гібридній» війні нічого нового немає. Усі методи і засоби, які застосовуються в наші дні, вже випробувані і опрацьовані 100 років тому, але історію мало хто знає добре. Тому брак знання – головна загроза сучасності. Ignorantia не може слугувати виправданням. На незнання й інтелектуальну обмеженість розраховують сучасні стратеги і тактики гібридної війни, розповсюджуючи всілякі міфи і фейки.

Ф. Гофман писав, що потрібно вивчати досвід Пелопоннеської війни, описаної Фукидідом. Можливо, так воно і є для Сполучених Штатів Америки, але для нас це – наша війна. Ось чому В. Ленін актуальний як ніколи.

Список використаної літератури

1. Азовцев Н.Н. Военные вопросы в трудах В.И. Ленина: Аннотированный указатель произведений и высказываний В.И. Ленина по важнейшим вопросам войны, армии и военной науки. Изд. 2-е, доп. и перераб. М. : Военное издательство Министерства Обороны СССР, 1972. 456 с.
2. Величенко С. Імперіалізм і націоналізм по-червоному: українська марксистська критика російського комуністичного панування в Україні (1918-1925) / С. Величенко. Львів : Вид-во УКУ, 2017. 376 с.
3. Горбулін В. Гібридна війна: все тільки починається. Дзеркало тижня. 25 березня 2016 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dt.ua/internal/gibridna-viynavse-tilki-pochinayetsya-.html>. Дата звернення: 21.02.2019.

4. Кара-Мурза С. «Проект Ленина» – путь к обрыву или спасению? // Наш современник. 2000. № 4. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.situation.ru/app/rs/books/articles/verdug.html>. Дата звернення: 05.02.2019.
5. Кульчицький С.В. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. У 3 кн. Кн. 1. К. : Темпора, 2013. 504 с.
6. Ленін В.І. Дитяча хвороба «лівизни» в комунізмі // В.І. Ленін. Повне зібрання творів. Т. 41. К. : Видавництво політичної літератури України, 1974. С. 1–90.
7. Ленін В.І. Доповідь Центрального Комітету 29 березня // В.І. Ленін. Повне зібрання творів. Т. 40. К. : Видавництво політичної літератури України, 1974. С. 235–257.
8. Логинов В. Послесловие [к сборнику «В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922 гг.»] // Научно-просветительский журнал «Скепсис» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://scepisis.net/library/id_1577.html. Дата звернення: 05.02.2019.
9. Магда Є. Гібридна війна: вжити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 304 с.
10. Протей // Иллюстрированный энциклопедический словарь. Мифология / гл. ред. Е.М. Мелетинский. Санкт-Петербург : Фонд «Ленинградская галерея»; АО «Норинг», 1996. С. 571.
11. Світова гібридна війна: український фронт / За ред. В. Горбуліна. Харків : «Фоліо», 2017. 496 с.
12. Солдатенко В.Ф. Революційна доба в Україні (1917-1920 роки): логіка пізнання, історичні постаті, ключові епізоди. 2-е вид., доп. і перероб. К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. 521 с.
13. Barer S. The doctors of revolution. 19th century thinkers, who changed the world. New-York : Thames & Hudson, 2010. 1216 p.
14. Goldman M.E. Global Studies. Russia, the Eurasian Republics and Central / Eastern Europe. 6th edition. Duskin / Mc.Graw-Hill, Connecticut, 1996. 308 p.
15. Hoffman F.G. Hybrid Warfare and Challenges. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://smallwarsjournal.com/documents/jfqhoffman.pdf>. Дата звернення: 22.02.2019.
16. Malia M. Russia under Western eyes. From the Bronze Horseman to the Lenin Mausoleum. Cambridge, Massachusetts; England, London : The Belknap Press of Harvard University Press, 2000. 514 p.

“LEFT-WING” COMMUNISM: AN INFANTILE DISORDER” A CONTEMPORARY APPROACH

Maryna Kucheruk

*Odesa National Polytechnic University,
Faculty of Humanities, Department of History and Ethnography of Ukraine
Shevchenko ave., 1, 65044, Odesa, Ukraine*

The book “Left-Wing Communism”: an Infantile Disorder” was written by Vladimir Lenin on the Second Congress of the Comintern and targeted to “bestow the young Communist parties the rich experience of the Bolsheviks”, the preface to the volume of V. Lenin works stated. The whole purpose of the book was to teach how to manage with the political ruling, and how to gain the positive public reputation. V. Lenin itself appreciated the October coup d'état as the event of great importance. Not only because it became the source of inspiration for the left movements abroad, but also because it had demonstrated the general patterns of revolutionary upheavals inherent all the countries. Consequently, V. Lenin came up to the conclusion that the strategy and tactics of the Bolsheviks had the global significance.

First, the experience showed that the Bolsheviks could realize their plans due the absolute centralization and rigorous discipline inside the party. Without the ideological rout of their adversaries,

it was impossible to save the “combat unity” and become the “guiding force of the working class’ for the party. The ruling idea of the book that V. Lenin pointed many times is the mandatory principle to “work in the masses”.

V. Lenin instructed to rethink and employ the main principles of Marxism such as the party experience, the labor and Communist movement, with artful reproach, according to the specific historical and national singularity of every country. In consequence, as V. Lenin suggested, the Communist should learn all the forms and means of struggle, they also should pick up to exploit the controversies among their rivals, to apply the versatile tactics and compromises.

When the Soviet Union collapsed the expedience of use of the Marxist-Leninist doctrine was revised and neglected as issue. However, the essential of turn the attention toward the Bolshevik strategy and tactics came up again when the Russian aggression towards Ukraine happened. This war was denounced as a hybrid war. The tactics of modern hybrid war seems similar to the Lenin’s one. Consequently, we cannot deny the possibility of some adaptation of V. Lenin’s strategy and tactics to the modern times. That is why the detailed inquiry of the V. Lenin methodology seems to be very effective for framing effective response to hybrid challenges.

Key words: V. Lenin, “hybrid” war, ideology, organization, propaganda, agitation, party staff.